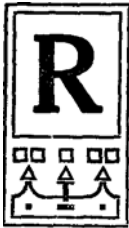

Szakszervezeti mozgalom és szociáldemokrácia.

Részint azok a konfliktusok, melyek újabb időben a szakszervezetek és a szociáldemokrata pártok között helyenként felmerültek, részint a szociálpolitikai irodalomnak a közelmúltban megjelent számos terméke ama viszonyra s e viszony történelmi kialakulásának tanulmányozására hívják fel a figyelmet, mely a munkásmozgalom kettős irányítója: a proletariátus gazdasági és politikai tevékenysége között fennáll.

E viszony tisztázása megköveteli mindenekelőtt azt, hogy az egységes munkásmozgalom e kettős áramlatának közös forrását felkutassuk, hogy azután további fejlődésmenetük irányát megállapíthassuk.

Azon törvényszerűségeknek, melyek a munkásságnak szakszervezetben és pártban való tömörülését megvilágítják, legtökéletesebben a *Kommunista kiáltvány* ad kifejezést, midőn rámutat arra a gazdasági háttérre, mely minden idők társadalmi küzdelmei mögött szemlélhető. E fejlődés leírása így hangzik: „Az ipar fejlődésével nemcsak, hogy elszaporodik a proletariátus, hanem nagyobb tömegekben tömörül is, ereje nő s ennek mindjobban tudatára ébred. Az érdekek, az életviszonyok a proletariátuson belül mindinkább kiegyenlítődnek ... az egyes munkás és egyes burzsoá közötti kollíziók mindinkább két osztály összeütközésé-

nek jellegét öltik fel. A munkások elkezdnek ezzel a burzsoák ellen koalíciókat alakítani*), egyesülnek munkabérük védelme érdekében, sőt tartós asszociációkat létesítenek, hogy alkalmi lázadások esetére elláthassák magukat . . . időnként győznek is a munkások, de csak átmenetileg; e harcok voltaképeni eredménye nem a közvetlen siker, hanem a munkásoknak mind nagyobb mérveket öltő szervezkedése. . . És csak összekötetésre van szükség, hogy a mindenütt egyforma jellegű helyi harcok, nemzeti harccá, osztályharccá központosuljanak.”

Látjuk tehát, hogy az osztályharcok közepette születnek az organizációk, a munkásság gazdasági jellegű egyesülései. Ámde „minden osztályharc politikai harc is egyszersmind”, mely a proletariátusnak osztályá váló szervezését elősegíti. Ezt az eredendő párhuzamosságot a politikai és szakszervezeti tevékenység között az osztályharc ténye adja meg. Megadja már akkor, amidőn külön politikai organizációról még nincs és nem is lehet szó. Amit tehát a *Kommunista kiáltvány* ténykép megállapít, az nem az a mesterkélt dualizmus, amelyről Bernstein beszél, midőn azt állítja, hogy „a Marx-féle elmélet, két áramlatot igyekezett egybefoglalni. A forradalmároktól átvette a munkások felszabadításának, mint politikai osztályharcnak felfogását, a szocialistáktól pedig a munkásemancipációnak gazdasági és társadalmi előfeltételeibe való behatolást. De ez az összefoglalás még nem jelentette az ellentét megszüntetését, sőt inkább egy kompromisszumot . . . És bármily fejlődésen ment is később keresztül Marx elmélete, alapján véve mindenkor megtartotta ezt a kompromisszum-, illetve dualizmus-jelleget.” **) Ez a felfogás az osztályharc-elméletet úgy tünteti fel, mint üres ideológiát, holott Marx csupán tényeket konstatált s azoknak reális kommentárját adta, ellenben Bernstein volt az, aki a dualizmust belemagyarázza az osztályharc-elméletbe. Kifejezésre jut ez különben abban is, hogy nagy mértékben kívánatosnak tartja egy önálló szakszervezeti teóriának a megalkotását, tehát nyilvánvalóan ő az, aki az életben organikusan összetartozó tényeket különválaszt és önálló jelenségekként tárgyal. (V. ö. *Szialistische Monatshefte* 1906. évf. II. köt. 839. és köv. 1.)

Az a körülmény, hogy a közös alap pártra és szakszervezetre, politikai és gazdasági munkásmozgalomra nézve az osztály-

*) A ritkítások a cikkírótól valók.

**) Lásd: Bernstein: *Die Voraussetzungen des Socialismus etc.* 31. 1.

harc-elmélet által adva van, nem teszi ugyan a további elméleti megerősítést fölöslegessé, mert azokat a differenciákat, melyeket az osztályok küzdelmén belül a politikai és gazdasági mozgalom tekintetében az élet támaszt, a tudomány sem negligálhatja. De a tudomány ebbéli megállapításaiban nem is térhet el az élet által adott alaptól és így minden tudományos megállapításnak, mely a szakszervezetekre vonatkozik, a munkásmozgalom egységes alapjának, az osztályharcnak szemmeltartásával kell történnie.

Kétségtelen, hogy a szakszervezeti mozgalom terén a kérdéseknek egész seregével találkozunk, melyek a politikai mozgalomtól független elbírálást igényelnek (a bérmegállapítás rendszere, a bérkiszámítás módozatai stb.), de ezek miatt az ősforrástól, melyből mindkettő ered, eltávolodni, a szindikalizmusnak tett indokolatlan koncesszió volna, mert gazdasági és politikai osztályharc a fejlődés egész folyamán minduntalan át- meg áthatják egymást; a szakszervezetek egész struktúrája ép úgy bővelkedik politikai elemekben, mint ahogy a szociáldemokrácia is telítve van gazdasági motívumokkal. „A szakszervezetek célja ma és a belátható jövőben az, hogy öröködjenek, hogy demokratikus renddé, demokratikus törvénné váljanak, s ez állapothoz eljutva, azt fentartsák” — mondja Bernstein, és e folyamatot a termelés jelenlegi anarchiájából kiindulva Légien ekkép jellemzi: „A szakszervezetek törekvéseikben odahatnak, hogy a termelés az abszolútizmustól az alkotmányossághoz s végre a demokráciához jusson.”

A gazdasági demokratizálódás e folyamata époly szükség-szerű párhuzamosságot tüntet föl a politikai demokratizálódással mint ahogy a gazdasági manchesterizmus karöltve haladt a politikai *laissez faire*-t érvényre juttató liberalizmussal.

Az egységes fejlődés ezen törvényei alapján kell szemlél-nünk szakszervezetnek és szociáldemokráciának viszonyát, soha-sem feledkezve meg arról, hogy egyik sincs a másik kedvéért, hanem mindkettő történelmileg képződött és egybefonódott lánc-szeme egyazon folyamatnak, melynek hivatása a fejlődést oly irányba bekapcsolni, mely egy osztályharc- és kizsákmányolástól ment társadalom alapjait veti meg.

Igazolva látjuk e felfogást, ha közelebről szemügyre vesszük azt a tényezőt, melyre mint végső okra az osztályharc visszavezetendő, a jelenkori gazdasági és jogrend alapvető fak-torát: a kapitalista tulajdoni rendet.

Mint minden tulajdoni rend, így a jelenkori is, két forrásból táplálkozik: a termelés módjából és a jövedelemelosztás mikéntjéből. Előbbi kiválólag gazdasági, utóbbi egyszerűen jogi, politikai természetű kérdés. A tulajdoni rendet a gazdasági rend létesíti, a jogrend védi, támogatja. A kettő együttvéve adja a társadalom ez alapvető intézményét és adta mindaddig azt a kizsákmányolási alapot, mely ellen a világtörténelmen végig az osztályharcok irányultak.

A modern proletárosztályharc is e két irányban ható kizsákmányolási alap ellen irányul: a kapitalista termelés és a magántulajdoni jövedelemelosztás ellen, szükséges tehát, hogy ezekhez alkalmazza fegyvernemeit is s így válik a munkásság egységes osztályharca a jelenkori termelési rend ellen irányuló s a jövőt előkészítő szakszervezeti és a magántulajdoni jogrendet közvetlenül célbavevő, egy helyesebb jövedelemelosztást biztosító és politikailag lehetővé tevő küzdelemmé.

A szakszervezetek említett hivatását York már a munkáspárt 1870-iki kongresszusán hangoztatja: *) „A szakszervezeteknek — úgy mond — nemcsak az a hivatásuk van, hogy balesetekkel szemben biztosítsák a munkásokat és magasabb béreket érjenek el számukra, hanem az a magas missziójuk is, hogy őket szellemileg fejlesszék, őket iskolázzák, szervezzék és előkészítsék a termelő szövetkezetekre. Politikai céljuk is van és ez az, hogy befolyást nyerjenek a törvényhozásra s ennek segítségével tegyék lehetővé a munkaidő leszállítását stb.” Még inkább kifejezésre jut a szakszervezeteknek, mint a jövő termelési rend előkészítőjének gondolata Hillmannnál, aki szerint „a szakszervezetek organizációját nemcsak hogy elismerni lesz kénytelen az államhatalom, hanem a szervezet e formáját is kénytelen lesz az állami és községi élet egészére kiterjeszteni.” **) Szerinte a jövő társadalom legfontosabb teendője a termelés és fogyasztás szabályozása lesz, melyet a politikai diktatúra önmagától, pusztán hatalmi szavával és hivatalnokai segítségével nem végezhet el. Ha a szakszervezetek képviselői mint előkészítő és végrehajtó szervek ezen probléma megoldásánál résztvesznek, meg lesz adva a lehetőség, hogy a termelésre és fogyasztásra vonatkozólag tüzetes ismereteket szerezzenek, melyek alapján lehetséges lesz

*) Lásd Kampffmeyer: *Wandlungen in der Theorie and Taktik der Sozialdemokratie* 90. l. 511

**) Idézve Kampffmeyer említett munkájában 91. és köv. l.

törvényes intézkedéseket hozni. Ezek végrehajtásánál azonban ismét nélkülözhetetlenek az organizált szakszervezetek, melyek a szükséges évi össztermelést az egyes fennálló és újjólag alakítandó vállalatok, üzletek között szét fogják osztani s minden üzletnél a kellő számú munkást elhelyezni.

Hillmannak e fejtegetéseiből egyszerismind kiderül az, hogy minő jelentősége van a szakszervezkedésnek a gazdasági termelést átalakító hatása folytán a jövő kultúrájára. A mai társadalmi rend megváltoztatására irányuló e tudatos törekvés s a jövő gazdasági struktúrájának előkészítésére irányuló ez az energikus szervezkedés különbözteti meg épen a modern munkásmozgalmat minden eddigi osztályharctól s ez által válik a proletariátus a jövő kultúrájának előharcosává.

Ámde e program megvalósításához nélkülözhetetlen a jövedelemeloszlás megváltozása is a termelőeszközök kollektíválása útján. Erre pedig politikai tevékenység nélkül nincs mód. S a munkásság ezen küzdelmének folytatására s a szakszervezetivel való összhangba hozatalára van hivatva a politikai mozgalom: a szociáldemokrácia, mint önálló munkáspárt, mely Kautsky szerint a proletariátus szervezésének zárókövét képezi.

A szociáldemokrácia említett szerepének a jövedelemeloszlás megváltoztatása tekintetében elméleti igazolását látjuk Mengernél: „A szocializmus — úgymond a *Neue Staatslehre* c. művében (95. 1.) — túlnyomóan a szétosztás problémája . . . s ha a mai tulajdoni rend és a szocialista szétosztási rendszerek közötti ellentétet keressük, úgy ezt általában akképen határozhatjuk meg, hogy amaz főleg természetszerű, emez túlnyomóan öntudatos jog . . . A vagyonzogoknak ez az átvitele az egyesről egy szűkebb vagy tágabb közösségre a szocialista program jellegzetes pontjának tekinthető, mely által az lényegileg különbözik a puszta reformpártoktól, melyek a hagyományos jogrendet az alapok fentartásával csupán javítani akarják.”

Ez a tendenciája a szociáldemokráciának: a jövedelemeloszlás kvalitatív átalakítása épen olyan forradalmi program, mint a gazdasági termelés megváltoztatására irányuló. E tekintetben sem áll meg tehát Bernstein azon véleménye, hogy a politikai osztályharc ideáját a forradalmárok, a gazdasági osztályharcét pedig a szocialisták adták volna Marxnak, igen nehéz lévén egyébként is a szocialista és a forradalmár között határokat vonni. Ép oly kevésbé lehet mereven állítani, hogy az

egyik a rombolásra, a másik az építésre irányul. Mind a két irány rombolja a mai társadalmat és építi a jövőt.

De nem csupán elméleti érvekkel támogathatjuk álláspontunkat a szakszervezeti mozgalom és a szociáldemokrácia említett hivatása és ebből folyó párhuzamos fejlődésmenete tekintetében, hanem erre utal az a tendencia is, melyet a szocialista taktika a különböző országokban követ. Az elmúlt év szocialista pártgyűléseinek kiemelkedő pontja volt a párt és szakszervezet viszonyának kérdése és a hangulat túlnyomóan az együttműködés mellett volt s a közeledési tendencia azon országokban, amelyekben taktikai kérdésekben szembenállottak, vagy egymástól függetlenül működtek, félreismerhetetlen. Ezt a közeledést Kautsky úgy jellemzi, mint olyant, mely a politika felé történik. És valóban, ha figyelemmel kísérjük a munkásmozgalom fejlődésének történetét, konstatálnunk kell, hogy az eredetileg gazdaságilag organizálódó munkásság az osztályharc politikai jellegét még nem ismerte föl s csak a fejlődés magasabb fokán törekszik oly intézményi biztosítékokra, amelyek a jövedelem egyenletesebb eloszlását szabályozzák. Eleinte a szakszervezetek képviselik ezt a programot is, s a differenciálatlan egység e stádiumában tekintik a szakszervezetek legfőbb feladatuknak a munkabérek emelését, s csak a politikai mozgalom térfoglalásával domborodik ki a szakszervezetek tevékenysége a termelés, a szociáldemokráciáé a jövedelemeloszlás megváltoztatása tekintetében. A politikai organizáció erősödése azonban nemcsak erre a munkamegosztásra vezet az egységes munkásmozgalmon belül, hanem egyúttal hordozójává válik a munkásság egységes törekvéseinek. Az eredetileg predomináló szakszervezet e fejlődés folyamán úgy jelenik meg, mint az általános szociális emancipációs küzdelem egy szerve, még pedig annál jelentékenyebb szerve, minél kevésbé juttat szeparatistikus tendenciákat kifejezésre. „A harci terrénumok száma — mint Kautsky mondja*) — mindinkább növekszik, melyeken siker csak párt és szakszervezet együttműködése által érhető el, ezen terrénumok azonban kiválóképen politikai természetűek, úgy, hogy az azokon való vezetőszerp a pártnak kell, hogy jusson. Ez pedig korántsem jelenti a szakszervezetek degradálását, sőt fontosságuk ez által csak növekszik. Egyike ez azon eseteknek, amidőn egy szerv mint egy nagy egész része jobban fejlődik, fontosabb lesz, mint aminő elszigetelt test gyanánt lenne.”

*) *Neue Zeit* 1906. évf. II. köt. a mannheimi kongresszusról szóló cikkében.

Amennyire nem jelenti ez a szempont a politikai elvnek túltengését a munkásmozgalom terén, annyira találó kritikája egyúttal a merev szindikalista antiparlamentarizmusnak, mely voltaképpen a vázolt történeti fejlődés reakciójának tekinthető. Visszahatásnak azon szükségszerű folyamattal szemben, mely a fejlődés bizonyos fokán a szociáldemokráciát állítja a munkásmozgalom élére és teszi annak reprezentálójává.

Természetes ilyenformán, hogy amidőn a szindikalizmus az antimilitarizmus és közvetlen cselekvés programjával specializálódik a proletármozgalom egységes törekvéseivel szemben, nem tesz egyebet, mint azt, hogy ami a szociáldemokrácia jegyében szervezett munkásmozgalom szempontjából a taktika kérdése, azt ő elvé emeli és épen mert minden politikát perhorreszkál, mert programja nincs egy tudományos rendszeren felépítve, majd az utópisztikus anarchia Szkillája, majd a polgári ideológiává süllyedt szabadságeszmény Karibdisze fenyegeti elnyeléssel.

Párt és szakszervezet történetére és viszonyára nagyjelentőségű momentum, hogy mint organizáció a szakszervezetek voltak a munkásmozgalom elsődleges nyilvánulásai, a politikai momentum pedig eleinte csak mintegy kísérő jelenség szerepelt, melynek tudatossá válását és organikus megjelenését minduntalan megakadályozza a munkások egymás közötti versenye. De mihamar kifejlődik és oly hatalmassá válik, hogy ideiglenesen háttérbe szorít minden másnemű munkástörekvést. Ezek a politikai sikerek bizonyos egyoldalú álláspontot eredményeztek a parlamentáris tevékenység tekintetében, melyben csak a legújabb idők eseményei, főleg pedig a politikai tömegsztrájk kérdésének belejátszódása hoztak létre változásokat. A politikai tömegsztrájk körül tömörültek a szociális kérdéssel foglalkozó összes árnyalatok s e taktikai kérdés az, mely a túlzott parlamentarizmus és az izolált szakszervezeti törekvések között harmóniát létesített.

A politikai mozgalom e fejlődése közepette is annak reális háttérét a szakszervezetek alkották, az organizációnak ez az alapformája, melyre a tudományos szocializmus legkiválóbb képviselői is mint alapvető formációra mindenkor a legnagyobb súlyt fektetik. Így Engels minduntalan arra utal, hogy a szakszervezeti mozgalom fellendülése az, amitől a munkástömegek tömörítése és felvilágosítása várható.

„Mindenütt az a módszer érvényesül — mondja Maurenbrecher is *) — melyet a munkásmozgalom ezen első vezetői indít-

*) *Die Neue Gesellschaft* II. évf. III. köt. 64. L

ványoztak; mindenütt azon múlik, hogy a tömegeket megnyerjék, nem elméleti fejtegetések és elméleti programok, hanem a pillanatnyilag sürgető és a tömegeket mozgató kérdésekhez való csatlakozás által, de ezen hétköznapi munka fölött mindenütt ott lebeg az a nagy bizodalom, hogy előbb-utóbb, ha a tömegek valamely részletkérdés érdekében imitt-amott megmozdulnak, előbb-utóbb önmaguktól is az osztálytudatra és a politikai hatalom meghódításának ösztönére fogja őket utalni a tények logikája.”

Természetes, hogy addig, amíg a munkásság mint önálló politikai párt szervezve nincs, a szakszervezetek, mint olyanok legjobban akkor képviselik a munkásság érdekeit, ha minden politikai állásfoglalástól tartózkodnak; csak így végezhetik a nivellálás, az osztálytudatra ébresztés munkáját s csak így képezi a szakszervezet azt az iskolát, amelyen keresztül a munkás politikai állásfoglalása is ezen felismert osztályhelyzetének megfelelő lesz. Ennek az elvnek ad kifejezést az 1872-iki német szakszervezeti kongresszus azon határozata, mely szerint „annak mérlegelésével, hogy a tőke hatalma az összes munkásokat, legyenek azok bár konzervatívok, liberálisok vagy szocialisták, egyaránt elnyomja és kizsákmányolja, kijelenti a kongresszus mikép a munkásoknak szent kötelessége, hogy minden pártviszállyt félretéve, egy egységes szakszervezet semleges területén teremtsék meg az előfeltételeit oly eredményes hatalmas ellenállásnak, mely fenyegetett existenciáját biztosítsa és osztályhelyzetének javítását kiküzdje.” És így ha bizonyos politikai állásfoglalások elöl a szakszervezetek nem zárkozhatnak is el, úgy ezek nem lehetnek a szakszervezetek céljai s szabály szerint alakulásukban és működésükben a politikai momentumok kell, hogy háttérbe szoruljanak a gazdaságiakkal szemben.

Amaz ellentétekkel szemben, melyek időről-időre párt és szakszervezet között felmerülnek, mint Parvus mondja „legjobb szer a két organizációt egy közös akcióra egyesíteni s őket közös feladataikra a munkásosztály érdekeiért folytatott harcban figyelmeztetni.” (*Handelskrisis und Gewerkschaften.*)

Amily mértékben ugyanis a szakszervezetek politikai állásfoglalása erősítheti a párttá tömörült proletariátust, előmozdítva annak céljait, akként hat vissza a szociáldemokrácia a szakszervezeti mozgalom fejlődésére, sőt ez utóbbi fejlődésének bizonyos fokán arra szolgál, hogy a munkásság szakszervezkedését hatályosabbá tegye, vagy mint ugyancsak Parvus oly találóan mondja:

„Ha a szociáldemokrata agitáció a szakszervezetek érdekében központi szervezet és egység tekintetében hiányos volt is, mégis lehetséges volt bizonyos kezdeményező programmal a szakszervezeti mozgalomnak egy hatalmasabb parlamenti visszhangot szerezni, s végtére a kapitalisták és a kezes kormány maguk gondoskodtak róla, hogy a szociáldemokrácia a parlamenti tribünt használja fel a szakszervezeti mozgalom érdekében folytatott agitáció céljaira.”

Ha a szakszervezeti mozgalom e pozitív fejlesztése körül ily szembeszökő érdemei vannak a szociáldemokráciának: kétszeresen fontos a párt hivatása ott, ahol hivatva van megkímélni a szakszervezeteket a represszália munkájától, mely munka minden egyes adott esetben letéríti a szakszervezeteket az ő hatalmas forradalmi munkájuktól: a kollektív termelés előkészítésétől. „Mert míg a szakszervezeti harc a tőkét mindjobban el fogja keseríteni, a szociáldemokráciának az lesz a hivatása, hogy választásokban való részvétel, parlamenti szavazások, általános agitáció által erőszakkal tartsa vissza a burzsoáziát politikai túlkapasztól.” (Parvus: *Handelskrisis und Gewerkschaften* 38 1.)

Már maga az a tény, hogy minden politikai akció sikeres keresztülvitele föltételezi a szakszervezetek megfelelő erejét és támogatását, bizonyítja, hogy mindannak, amit *Bewegung* alatt értünk, a szakszervezeti mozgalom az alfája és ómegája, a politikai eredményeket mind ez determinálja. Erős szakszervezet nélkül nincs radikális munkás- és néppolitika. Ezt pedig legjobban az uralkodó osztályok tudják, ők keltik fel e körülményre a figyelmet legjobban, midőn a kiélesedett osztályharc során, mint ez idő szerint nálunk, a népjogok kiterjesztésének kényszerítő szükségét sztrájktervezetekkel és szakszervezet feloszlásával vélik elodázni.

De nemcsak a *Bewegung*, hanem az *Endziel* is utal a szakszervezetek fontosságára az osztályharcban. A politikai diktatúra, másképpen mint a szakszervezetek gazdasági, termelési diktatúrája alapján el sem képzelhető.

A munkásmozgalom egész belátható fejlődése azt bizonyítja, hogy a politikai és a szakszervezeti mozgalom egyformán éreztetik a polgári társadalomra gyakorolt átalakító hatásukat.

A német munkásmozgalom fejlődése e tekintetben igen tanulságos; midőn a szociáldemokrácia nagy politikai párttá kezdett kialakulni, a szocialista-törvényt hozták. Midőn pedig a szakszervezetek voltak közel ahhoz, hogy hatalommá váljanak, a

sztrájkjavaslattal állottak elő. Ámde ekkor már a szociáldemokrácia hatalmas parlamenti párt volt, mely sikerrel küzdte le a szándékolt politikai erőszakot. (V. ö. Parvus id. m. 38.)

Kétségtelen azonban, hogy nemcsak politikai vívmányokon mérhetők a szakszervezetek fejlődési tendenciái, hanem maguknak a szakszervezeteknek gazdasági tényein is: sztrájksegélyeken és hasonló támogatásokon.

Viszont a munkásság politikai érdekeinek védelméből eredő szocialisztikus tevékenységen kívül pártpolitikájának épen a szakszervezetekre gyakorolt nagyfontosságú kihatása az, hogy a szakmák szerint széttagolt gazdasági mozgalommal szemben bizonyos áttekintéssel bír, s míg az egyes szakszervezetek a piac konjunktúráit a proletariátus érdekében alaposan kihasználhatják, a szociáldemokrácia megadhatja nekik azt az egységességet, melyet a különböző hivatások közös érdekei megkövetelnek: a politikai egységességet.

A szociáldemokrácia egységes érdekképviselőként jelentkezik a proletariátus egészére nézve, mivel szemben a gazdasági érdekeket a foglalkozások szerint tagolt organizációk képviselik és így bármennyire át is vannak ezek az összes proletárok közös érdekeinek tudatától hatva, mégis kénytelenek bizonyos külön érdekeket is képviselni: a munkásosztály egyes ágainak érdekeit. Ezzel szemben az összproletariátusnak osztállyá szervezését egyedül a politikai szervezet teszi lehetővé: az önálló munkáspárt.

Mentől inkább erősödik ez a munkáspárt, annál inkább fölmenti a szakszervezeteket is a politikai neutralitás kényszere alól; a neutrális, különböző pártokhoz tartozó munkásokat magukban foglaló szakszervezetek a szociáldemokrata politikának legmegbízhatóbb háttvédei lesznek. Enélkül minden gyakorlati irányú tevékenység, jelesül egy sikeres tömegsztrájk illuzórius volna. De nem csupán a politikai tömegsztrájk, hanem más természetű oly politikai tényéknél is, melyek demokratikus jellegüknél fogva az egész munkásságra kihatással vannak, nemcsak a szervezett munkások maguk, hanem a szakszervezetek is ki kell, hogy lépjenek politikai semlegességükből, sőt irányító szerepet kell vinniök. Ilyen politikai jelentőségű tény az általános választójog kérdése, mellyel, mint az összmunkásság közös ügyével szemben a szakszervezetek sem lehetnek közönyösek.

Általában a szakszervezetek és szociáldemokrácia összefüggésének kérdését lényegesen befolyásolja a népjogok állása s főleg a választójog állapota. Bizonyítja ezt mindenütt a szak-

szervezeti mozgalom története. Koalíciós tilalmak, munkásüldözések, kivételes törvények s az államhatalom minden elképzelhető erőszakoskodásai azon megpróbáltatások, melyeken a munkásszervezetek oly országokban keresztülmennek, hol a demokratikus politika még nem alakult ki. Ilyen országokban azután természetesen több is az alkalom, nagyobb is a szükség arra, hogy a szakszervezetek munkáspolitikát folytassanak: míg a demokratikus biztosítékokkal bíró államokban a szakszervezetek politikai állásfoglalása legfeljebb reakcionárius törekvésekkel, szerzett jogok elkobzásával szemben érvényesülhet.

Azonban mindkét esetben, úgy a preventív, mint a represszív közreműködésnél is a szakszervezeteknek meg kell tartaniok gazdasági jellegüket.

A politikai mozgalom rohamos emelkedése és a munkástörekvéseket egységesen képviselő jellege hozta magával azt az újabban sokat panaszt és már említett körülményt, hogy hiányzik egy külön szakszervezeti elmélet, mely elvi megalapozását s a taktika céljaira való körülhatárolását adná a szakszervezeteknek.

Kifejezésre jutott ez a követelmény már a német szakszervezetek vezetőségének 1906. évi februári konferenciáján, hol az egyik kiküldött oda nyilatkozott, hogy a szakszervezeti mozgalom elméleti megformulázása az, amiben ama kérdés megoldását látja, mikép volnának a jövőben a párt és szakszervezet körül felmerült viták elkerülhetők s egyszersmind megjelöli az irányt is, amelyben haladni kell a kérdés megoldása érdekében: „A szakszervezeteknek — úgymond — önmagukból kell e teóriát kifejteniük.” (*Sozialistische Monatshefte* 1906. II. köt. 839. 1.)

Kétségtelen, hogy míg a politikai mozgalom, a szociáldemokrácia úgy elvileg, mint taktikailag szigorúan körvonalozott irányt követ, addig a szakszervezeteket illetőleg nélkülözzük ezeket a határozott megállapodásokat. Főleg a szociáldemokráciához való viszonya az, mely elméletileg teljesen el van hanyagolva, amennyiben ezt mindössze egynéhány hol neutralitást, hol kooperációt hangoztató s túlnyomóan elvi természetű határozat juttatja a különböző országokban kifejezésre; s míg a szociáldemokrácia az a tényező, melyet elég részletesen ismerünk, s amellyel biztosan operálhatunk: a szakszervezetek tekintetében nélkülözzük ezeket a támpontokat. Ez mindenesetre oly hiány, melynek pótlása annyival is inkább kívánatos, mert már gyakorlati téren is éreztette hatásait, azonban ezt az elméletet magukból a

szakszervezetekből kiindulva felépíteni oly egyoldalúságra vezetne, aminőt a francia és olasz szindikalisták már produkáltak is. Ez ép oly elméleti hiba volna, mint az, ha a szociáldemokráciát nem a modern osztályharcból vezetnők le, hanem magából a politikai munkásmozgalom tényéből. A szakszervezeti elmélet csak azon gazdasági viszonyok s végeredményében azon tulajdoni rend alapján építhető fel, mely a szakszervezeteket életre keltette. Csak a kapitalista társadalom tulajdoni rendje fogja velünk a szakszervezetek hivatását megértetni és a többi munkásérdekekhez való viszonyát szemléltetni. Ez pedig szabályképen juttatja kifejezésre a szakszervezetnek a politikával való folytonos kölcsönhatását.

Hogy a munkásmozgalom egyik iránya a másik nélkül nem lehet el, azt az egyoldalú szindikalista elvek, valamint a túlzott parlamentáris elv elméleti túlhajtásainak megcáfolásán kívül, gyakorlati tényekkel is bizonyíthatjuk. Már Liebknecht mutatta ki egyik beszédében, hogy Anglia a példája annak, hogy politikai mozgalom híján a lehető legtokéletesebb szakszervezeti tevékenység mellett sem érte el azokat az eredményeket, melyeket egy erős politikai mozgalom támogatása által elérhetett volna. „Politikai és gazdasági függőség — úgymond Liebknecht — organikusan összetartozó, különböző alakban ugyanazt kifejező tények. A gazdaságilag függő mindig egyszersmind politikai függőségben is van, mert gazdasági hatalommal mindenkor politikai hatalom párosul, minthogy ugyanazon forrásból erednek s minthogy az állam, a politikai hatalom kifejezője, csak a gazdasági hatalmi tényezők eredménye.” (*Rede über den Kölner Parteitag.*)

A különbség, melyet Liebknecht a szakszervezeti és politikai küzdelem között egyedül talál, az, hogy a szakszervezeti mozgalom a jelenlegi társadalmi rend keretei között játszódik le, a politikai küzdelem pedig ennek a társadalmi rendnek a megszüntetését célozza, mi egyedül a szakszervezeti mozgalom által nem volna eszközölhető.

Az érvelés ezen módja bizonyos propagandisztikus okok által indokolható ugyan, de tudományosan megvilágítva a kérdést, tisztán áll előttünk, hogy mint ugyanazon célnak különböző eszközei, ugyanazon harcnak különböző fegyvernemei, szükségképpen mindkettő a mai társadalomban játszódik le a jövő társadalom érdekében. Az sem állítható, hogy a politikai mozgalomnak távolabbi célja van, mint a szakszervezetinek, legfel-

jebb, hogy közvetlenebbül, de mindenesetre a szakszervezetek közvetítésével fogja a mai rend felbontását keresztülvinni. Ennek a felismerése azonban megköveteli, hogy a szakszervezetekben ne csupán oly organizációkat lássunk, melyek tevékenysége a bérfeltételek javításában és a fennálló renden belül végzett reformmunkákban merül ki, hanem látni kell azt a forradalmi szerepet, mely a termelési rend megváltoztatásának előkészítésében áll. Hogy pedig az osztályharcban magában minő szerepe van, azt Liebknecht maga jellemzi legjobban, midőn azt állítja: „Nagyrabecsüljük a szakszervezeti organizációkat és segítséget várunk tőlük az osztályharcban, mely a politikai harc alapja.” A német szakszervezeti mozgalom akkori (1893) fejletlen állapotából pedig azt a következtetést vonja le, hogy ezért a politikai szervezkedés nem nyújthat kárpótlást s egy proletár kormány elé rendkívüli nehézségeket és akadályokat gördítene.

Ha a múltnak és jelennek tényei, gyakorlat és elmélet, mind mind a politikai és szakszervezeti mozgalomnak szerves összefüggését mutatják, úgy a szocialista taktika jövő fejlődésére is csak e törvényszerűség figyelembevételével vonhatunk következtetéseket.

A szociológiai kutatásnak alig van méltóbb tárgya, mint annak a feltárása, hogy mikép fog alakulni a jövőben a szakszervezeti és politikai mozgalom viszonya. Az erre vonatkozó ellentétes felfogások sorából csak a legfigyelemreméltóbbakra terjeszkedhetünk ki. Első sorban az a nézet érdekel itt bennünket, amely a probléma megoldását abban látja, hogy ki óhajtja mutatni azt a viszonyt általában, melyben az egyes társadalmakban a gazdasági és politikai mozgalom egymáshoz áll. Ez a nézet, a Szabó Ervin nézete következőleg veti fel a kérdést: „Vajjon egyenlő gazdasági viszonyok nem szülnék-e egyforma társadalmi, politikai és kulturális állapotokat?” A felelet pedig ez: ... „Ha el is ismerjük a nemzeti és egyéb sajátosságoknak nagy szerepét a társadalmi fejlődésben, azonos jelenségeknek közös okra visszavezetése egyenesen tudományos szükségesség.”*)

A kérdésnek illetően feltevésére pedig az a tény indította Szabó Ervint, hogy „a gazdaságilag sokkal kevésbé fejlett országokban régen létezik erős szocialista mozgalom, másokban gazdasági fejlődésük sokkal korábbi fokán lépett föl, ellenben

*) Szabó Ervin: *A szocializmus átalakulása* (A Budapesti Napló 1907. Album-naptára 52.].)

Angliában és az Egyesült-Államokban, amelyekben az ipari kapitalizmus és a nagyüzem jóval megelőzte az európai kontinens gazdasági fejlődését, eddigelé csupán gazdasági munkásmozgalom létezett.”

E probléma megoldását pedig abban látja, hogy ott, „ahol a burzsoázia maga teremtette meg gazdasági érdekeinek és társadalmi érvényesülésének politikai eszközeit, ottan nem fejlődött ki a szocializmus . . . ellenben mindenütt, ahol a burzsoázia bármiféle okból nem teremtette meg a maga idején a politikai demokráciát, ... a gazdasági osztályként való kialakulásában akadályozott munkásságra háramlott a feladat, hogy a burzsoázia politikai hivatását teljesítse.”

Vagyis a polgári demokrácia kifejlődése előmozdítólag hatott a szakszervezetekre, melyben a munkásság mint gazdasági osztály tömörült, ellenben gátlólag hatott a szociáldemokrácia kifejlődésére és viszont ott, ahol a polgári demokrácia nem fejlődött ki, ott ennek politikai hivatását a szociáldemokrácia vette át és részben meg is valósította.

Amilyen plauzibilisnak tetszik ez af eltevés az angol és amerikai viszonyok szemlélete alapján, annyira aggályossá teszik azt a polgári demokrácia csúcspontján álló országnak: Svájcnak a viszonyai. Ez az ország már rég megvalósította azokat a követelményeket, amelyeket a modern demokrácia felállít, az egyetlen ország, mely a direkt néptörvényhozást, a szocialista párt-programmok egy nagyon fontos pontját a referendumban intézményileg megvalósította és általában a polgári társadalomban elérhető legmagasabb fokú demokráciát juttatja érvényre. A népuralom elvének oly kifejlődésével találkozunk itt, melyben a polgári és szociáldemokrácia közötti összes kvantitatív különbségek megszűnnek s csupán az a nagy kvalitatív különbség áll még fenn, melyet csak a mai gazdasági struktúrának, a kapitalista társadalomnak megszüntetése oldhat fel s melyet a termelőeszközök feletti magántulajdon tesz lehetővé.

S mégis mit tapasztalunk Svájcban? Azt, hogy a szocializmus jóval erősebb, mint a szakszervezeti mozgalom, jóllehet mindakettő, az általános gazdasági és társadalmi fejlődésnek megfelelőleg, magas fokon áll.

Az osztályérdeknek, az osztályellentéteknek ténye s e tény felismerése vezette a demokratikus politika dacára is, mint másutt, úgy Svájcban is, az osztályharc alapjára s a szociáldemokrácia karjaiba a munkásságot: „Miután saját testén tapasztal-

talta, hogy a formális egyenlőség, melyet a demokrácia teremt, nem nyújthat védelmet a szociális elnyomás és amaz ezerszeres igazságtalanság és nyomor ellenében, mely azt nyomon követi”. (Lang: *Der Sozialismus in der Schweiz.*)

Ha tehát a demokrácia ama nagy kifejlődés emellett, mellyel Svájcban találkozunk, a szociáldemokrácia olyan fellendülését látjuk: úgy ép oly kevésbé állíthatjuk, hogy a polgári demokrácia gátlólag hat a szociáldemokráciára, mint ahogy oly országokban, hol a feudalizmus maradványait a szociáldemokrácia kénytelen radikális burzsoázia hiányában eltakarítani, nem tekinthető ez „idegen ügynek” a munkásságra nézve. Hogy pedig a szociáldemokrácia útja nem a polgári demokrácia útja, azt megint Svájc bizonyítja, hol utóbbi mindent megvalósított, mit csak megvalósíthatott és mégis ott látjuk a szociáldemokráciát az állami élet minden terén: kormányban, bírói székben, államban, kantonban, községben, sőt egyházban is, mint a munkásság politikai érdekeinek képviselőjét. És így az a konzekvencia, mit Szabó Ervin a szocializmus jövője tekintetében levon, hogy t. i. „megkezdődik a munkásosztály harca nemcsak gazdasági kialakulásáért és érvényesüléseért többé; hanem összes egyéb saját különleges helyzetéből fakadó érdekeiért: a társadalomnak a maga képére alakításáért” akképen volna módosítható, hogy megkezdődik a tiszta osztályharc proletariátus és burzsoázia között és előbbi felszabadul az alól, hogy a polgári társadalmon belül még tengődő feudalisztikus elemekkel is kénytelen legyen küzdeni.

Igen figyelemreméltók Hillmann fejtegetései is a jövőendő fejlődés tekintetében. *) Szerinte a politikai párt az elv hordozója, a szakszervezeti tevékenység a gyakorlat irányítója a munkásmozgalomban. A szakszervezeti mozgalom a negyedik rend történeti hivatásának úttörője, a politikai mozgalom a szövetségi munka elvének hordozója. A politikai hatalom elérése szigorúan a gazdasági hatalom meghódításától függ. Valamely osztály gazdasági hatalma a fejlődés egy bizonyos fokán politikai hatalomba csap át. „A történelem tanítja, — úgymond — hogy a céhszervezet megbízható kulcs volt a kézművesek kezében a községben és tanácsban viselt hivatalaikhoz; hogy a polgárság győzelmének az államban utat tört és hogy a jelenkor szakszervezeteinek és munkáspártjának hasonló, ha nem magasabb feladat jut, mint középkori elődjeiknek.”

*) Idézve Kampffmeyernél: *Wandlungen* etc. 92. 1.

Bármily helyesek is azon következtetések, melyekre a fenti felfogások jutottak, úgy mégis azt hiszem, nem ott fogják meg a párt és szakszervezet viszonyának kérdését, ahol kell.

Kifejtett nézetem szerint az az egységes alap, honnan ki kell indulnunk a kapitalista tulajdoni rend, melynek két összetevője az anarchisztikus termelés és az individuális jövedelemeloszlás ellen irányul a munkásmozgalom két ága is, a szindikalizmus és a szocializmus.

Ahol egy arányosabb jövedelemeloszlás — persze csak mennyiségileg — a polgári társadalom keretein belül már megvalósult, ami a nagyobb munkabérekben jut kifejezésre: ott nem fejlődött ki a jövedelemeloszlást minőségileg is átalakító szocializmus, csupán az anarchisztikus termelést alkotmányosabb alapokra fektető szakszervezeti mozgalom. Hogy pedig az egyenletesebb jövedelemeloszlásra, a magasabb munkabérekre nem a kifejlődött polgári demokrácia vezetett, hanem épen a proletariátus mindinkább erősbülő gazdasági szervezkedése volt az, ami a szembenálló, avult politikai formákat szétrepesztette, arra épen Angliának munkásmozgalmai tanítanak meg bennünket. Ahol szociáldemokrácia híján állott be ez a munkabéremelés, ott az a kapitalizmus túltengéséből eredő reakciónak az eredménye volt, aminthogy mindenütt, ahol a szociáldemokrácia még jelentéktelen s csak a szakszervezeti mozgalom erős, ott nagyok a munkabérek. Bizonyítják ezt az egész problémára nézve nagy szerepet játszó angol és amerikai viszonyok, s ennek ad voltaképpen Sombart is kifejezést, amidőn azt mondja, hogy a „roastbeef és applepie miatt minden szocialisztikus utópia szégyent vallott*) az Egyesült-Államokban. Minthogy pedig a bevándorlás s a *terra libera* csökkenése folytán a jövedelemeloszlás mind kedvezőtlenebbé alakul, a szocializmusnak az Egyesült-Államokban már a jövő emberöltőben is jövője van.

Látnivaló tehát, miért nincs szocializmus jelenleg a Egyesült-Államokban és Angliában s miért van Németországban, Ausztriában és minálunk.

Az elmondottakból szükségképen következik, hogy a jövedelemeloszlásban beálló változások irányadók a szocializmus fejlődése tekintetében. Ezt a törvényszerűséget megerősítik a statisztika adatai is. Ha ugyanis két oly államnak a jövedelemeloszlási viszonyait hasonlítjuk össze, melyek egyikében a poli-

**) Sombart: *Warum gibt es in den Vereinigten Staaten keinen Sozialismus?*

तिकai mozgalom nagy, másikában a szakszervezeti mozgalom áll magas fokon, úgy igazolva látjuk, hogy a nemzeti jövedelemnek nagyobb hányada esik a munkabérekre az utóbbi országban, mint az előbbiben.

Vegyük e tekintetben például Németország és az Egyesült-Államok viszonyait és hasonlítsuk össze azokat. Azt fogjuk találni, hogy a nemzeti jövedelem tekintetében nem oly fokú az eltérés a két ország között, mint az átlagos munkabérek között, melyek Sombart számításai szerint az Egyesült-Államokban átlag kétháromszor akkora, mint Németországban, holott a nemzeti jövedelem tekintetében nincs akkora különbség az Egyesült-Államok javára és így látnivaló, hogy a nemzeti jövedelemnek nagyobb százaléka fordítatik munkabérekre az Egyesült-Államokban, mint Németországban, világos magyarázatául azon körülménynek, hogy a kedvezőbb jövedelemeloszlás az előbbi országban fölöslegessé tette a szociáldemokráciát, az utóbbiban pedig a kedvezőtlen megkövetelte és ennek folytán a tulajdoni rend másik faktorának, a termelésnek organizálása is az elsőben nagyobb mértékben volt lehetséges, mint a másikban.

Látnivaló tehát, hogy nem politikai szempontok irányadók a párt és szakszervezet viszonya tekintetében, hanem tulajdoni viszonyok. S amiként ezek irányították a szocialista taktikát eddig is, azonképen annak jövő fejlődését is ezek fogják megszabni, mert ezek ellen folyik az osztályharc, mely a szakszervezetekben játszódik le és amelyeket a politikai küzdelem visz diadalra.

Ez az egységes, semmiképen sem dualisztikus fejlődés nem tűr semmiféle egyoldalúságot, sem merev parlamentarizmust, sem egyoldalú szindikalizmust. Valamint a jelenkori termeléssel a jelenkori jövedelemeloszlásnak is meg kell változnia, azonképen a szocialista taktikára nézve sem lehet kétséges, vajjon a szindikalizmus vagy szocializmus, avagy szindikalizmus és szocializmus között kell-e választania?

Bolgár Elek.

